

Uitzet zonder ontzetting

Op weg naar een verantwoord karperbeheer

TEKST Jaap Quak
FOTOGRAFIE Janny Bosman, Gerwin Gerlach en Melvin Tijssen.

De karper is niet alleen voor sportvissers een favoriete vissoort.

Honderdduizenden sportvissers vissen graag op karper, voor sommigen is het zelfs een 'way of life'. Met een geschatte omzet van 120 miljoen euro per jaar heeft deze vorm van hengelsport, naast een recreatief belang, ook een belangrijke economische waarde. Onderdeel van een verantwoord karperbeheer kan het uitzetten van karper zijn.

Het gericht vissen op karper beslaat vandaag de dag een breed spectrum aan wensen, variërend van het met enige regelmaat een karpertje vangen in een vijver of stadswater, tot het vangen van de zwaarste karper van een water. De wensen van karpervissers zijn daarbij divers en variëren van beschubbingspatroon, vangbaarheid, aantallen en individueel gewicht.

Uitzet als beheer

In de praktijk is het uitzetten van karper vaak nodig om deze vorm van sportvisserij te ondersteunen. Binnen reële behoeften en de randvoorwaarde van een verantwoord beheer zou er in beginsel geen beletsel moeten zijn voor de aanwezigheid van karper in sterk veranderde of kunstmatige wateren. Het toeristisch-recreatief, economisch en maatschappelijk belang van het vissen op karper, ook door jongeren, is wezenlijk en legitimeert de aandacht en beheermaatregelen voor deze soort. Uitzettingen hebben hierbij ook een compensatiemotief: natuurlijke processen zijn in deze wateren door allerlei maatschappelijke functies zo sterk aan banden gelegd, dat de visstand zelf ook als kunstmatig of sterk veranderd kan worden beoordeeld. Uitzetten als beheermaatregel kan dan nodig zijn om voor de sport-

visserij toch een aantrekkelijke visstand te realiseren.

Bij het karperbeheer gaat het om het samenspel van de wensen van de sportvisser, de mogelijkheden van het water (oppervlakte, productie), eventuele functies en doelstellingen vanuit het water- en natuurbeheer (bijvoorbeeld de Kaderrichtlijn Water), kosten/baten vanuit de sportvisserij en de eigenschappen van de karper.

Uitzettingen en het verdere beheer van karperstanden zijn in de eerste plaats een zaak van de visrechthebbende. Het gaat hierbij ook om het vaststellen van beheerdoelen en zo nodig het maken van keuzes tussen de verschillende mogelijkheden. Een planmatige aanpak is noodzakelijk, waarbij de beheerder ook voldoende informatie verzamelt, bijvoorbeeld over de wensen van zijn leden, het type viswater, eerdere uitzettingen en mogelijke voorwaarden vanuit het water- en natuurbeheer.

Karper en waterkwaliteit

Vast staat dat visrechthebbenden zich bewust dienen te zijn van de mogelijke impact van karperuitzettingen en karperbestanden op de waterkwaliteit, het ecosysteem en de leefmogelijkheden voor andere vissoorten. De centrale vraag hierbij is: hoeveel karper kan of moet er worden uitgezet ➤

voor de karpervisserij, zonder andere vormen van sportvisserij en andere belangen en functies te belemmeren?

Kaderstellend is dat de aanwezigheid en het uitzetten van karper niet strijdig mag zijn met het bereiken van –realistische- KRW-doelen, tenminste voor zover deze voor het betreffende water van toepassing zijn.

Als criterium wordt voorgesteld: het uitzetten van karper is binnen voorwaarden mogelijk, mits de resulterende biomassa /aantallen bij benut dragend vermogen niet leidt tot:

1. een verlaging van de EKR-score c.q. klasse
2. het niet kunnen bereiken van het GEP (mits realistisch) als kwaliteitsdoel
3. een negatief effect op de uitgevoerde of nog uit te voeren KRW-maatregelen heeft.

Keuzemogelijkheden

De keuze voor een passende beheervorm voor een bepaald water wordt bepaald door:

- viswatertype (inclusief draagkracht en vegetatiebedekking)
- watertype (bijvoorbeeld polder, kanaal, stedelijk water, hengelvijver)
- doelen beheer sportvisserij
- beheerdoel sportvisserij karper specifiek (gemiddeld gewicht, opbouw, groei). Deze beheerdoelen komen voort uit een inventarisatie van de wensen van de karpervissers.

De tabel hiernaast geeft een overzicht van de verschillende (vis)watertypen, beheerdoelen en eindbeelden in termen van biomassa, aantallen en stuksgewichten.

In een situatie waarbij de karperstand bestaat uit kleine, hoog productieve dieren (1-2 kilo per stuk) kunnen er door het dan relatief grote aantal karpers (50-100 vissen per hectare) negatieve effecten worden verwacht op de waterplanten, waterkwaliteit en het ecosysteem. Deze impact kan vervolgens in de tijd worden versterkt door groei, competitie, productie en een eindbiomassa die dan, afhankelijk van het dragend vermogen van het water, ver boven de 100 kilo per hectare zal uitstijgen.

Bij de mogelijke impact van karper op viswater en visgemeenschap, is niet uitsluitend de factor biomassa van belang. Ook het aantal karpers en de leeftijdsklasse met bijhorende productie kunnen van invloed zijn.

De potentiële impact van een karperbestand beweegt van nihil naar zeer hoog in de range van:

- zeer lage aantallen, zeer grote, laag productieve dieren, laag biomassa-aandeel
- zeer hoge aantallen, kleine (K2, K3), hoog productieve dieren, hoog biomassa-aandeel.

Maximale eindbezetting

Algemeen geldt dat viswater van het 'ruisvoorn-snoektype' en 'snoek-blankvoortype' gevoelig kan zijn voor het uitzetten van grotere aantallen karper. Zowel door opwerveling van bodemmateriaal, excretie, als door ontworteling van waterplanten kunnen de effecten bij hoge aantallen negatief zijn. In een nagestreefde snoek-ruisvoorn en snoek-blankvoorn visgemeenschap is daarom beperkt ruimte voor karper (in termen van biomassa /aantal/productie). Bij heldere, plantenrijke wateren wordt een maximale eindbezetting karper geadviseerd van maximaal 80 kg per hectare, afhankelijk van het beheerdoel. Hierbij bestaat het bestand dan uit grotere, laag productieve dieren.

Afhankelijk van het beheerdoel is in een brasem-blankvoortype meer ruimte voor karper en in het snoekbaars-brasemtype kan de karper ruim vertegenwoordigd zijn. In de troebele, kunstmatige wateren van dit type (zoals kanalen en wateren in stedelijk gebied) kan volgens onderzoeken zonder probleem een groter bestand aan karper aanwezig zijn, tot enkele honderden kg/ha eindbezetting. Binnen de aangegeven eindbezettingen is er voldoende ruimte voor de sportvisserij en ontstaat er geen spanningsveld met eventuele –realistische- KRW-doelen. Voor de grotere wateren van dit type zoals kanalen, zullen alleen al door de hoge kosten van de uitzettingen dergelijke bestanden in de praktijk niet worden gerealiseerd. In speciale karpervijvers is een bestand van 200 tot over de 600 kg per hectare mogelijk. Beperkingen vanuit het waterkwaliteitsbeheer zijn hierbij niet aan de orde.

Stromend water

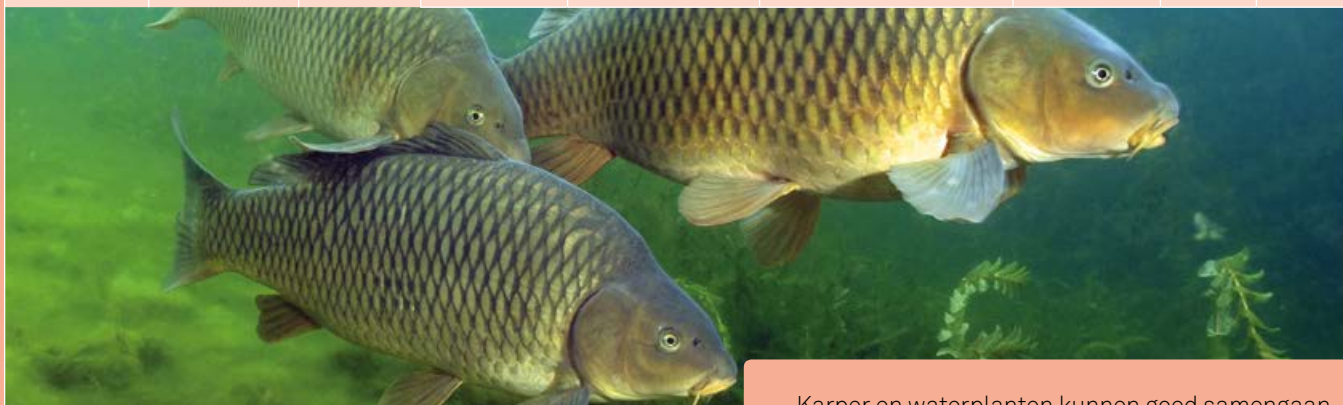
Voor stromende wateren zijn geen afzonderlijke beheervarianten uitgewerkt. In wateren die behoren tot de snelstromende R-typen wordt geadviseerd geen karper uit te zetten. In de grote rivieren en het zoete getijdenwater (R7- en R8-wateren) met een relatief groot sportvisserijbelang, ➤

Een 'spiegelkarperproject' (SKP) is een project waarbij op grond van een gedegen inventarisatie en op planmatige basis het percentage spiegelkarper binnen een karperbestand wordt verhoogd door middel van uitzettingen. De afgelopen 15 jaar zijn er in Nederland en Vlaanderen meer dan 30 SKP's tot stand gekomen. Een SKP is niet alleen bedoeld tot instandhouding van een bepaald karperbestand maar ook om op een verantwoorde wijze meer variatie in bestanden te bewerkstelligen. Er zijn door de verschillende projecten gegevens beschikbaar gekomen van groeicurves, migratie, verspreiding en overleving op diverse typen wateren.

Varianten karperbeheer naar (vis) watertype en beheerdoelen

Viswatertype	Draagkracht voor visstand in kg/ha	Vegetatie bedekking %	Toepasbaar watertype	Algemeen beheerdoel	Beheerdoel karper-specifiek	Range Karper-biomassa kg/ha	Range Karper-aantal st/ha	Past bij KSN-variant
Ruisvoorn-snoek	100-350	60-100	Stedelijk water, sloten, polders, kleine kanalen, kleinere plassen < 100 ha	1 = karper ongewenst	Geen karper	0	0	n.v.t
				2= karper ondergeschikt	Aantal zeer laag-laag, gewicht hoog-zeer hoog	<80	< 5-7	1
Snoek-blankvoorn	210-350	20-60	Stedelijk water, sloten, grote wateren, polders, kleine kanalen, kleinere plassen < 100 ha	1= karper ongewenst	Geen karper	0	0	n.v.t
				2= karper ondergeschikt	Aantal zeer laag-laag, gewicht hoog-zeer-hoog; aantal laag-matig, gewicht hoog –mix hoog-lager	<80	<5-7	1,2
				3= karper nevensgeschikt	Aantal laag-matig, gewicht hoog- mix hoog-lager	<100	<10	1,2
Blankvoorn-brasem	245-420	10 - 20	Stedelijk water, grote wateren, polders, kleine kanalen, grote kanalen, kleinere plassen < 100 ha, hengelvijvers	1 = karper ongewenst	Geen karper	0	0	n.v.t
				2 = karper ondergeschikt	Aantal laag-matig, gewicht hoog mix hoog-lager	80-100	<10	2,3,4
				3 = karper nevensgeschikt	Aantal matig_tamelijk hoog, mix van vooral kleinere_lichtere karper	<100	<10	3,4
				4 = karper belangrijk	Aantal hoog-zeer hoog, uitsluitend kleine_lichte karpers	<150	<20	
Snoekbaars-brasem	270-480	0-10	Stedelijk water, grote wateren, grote kanalen, hengelvijvers	1 = karper ongewenst	Geen karper	0	0	n.v.t
				2= karper ondergeschikt	Aantal laag-matig, gewicht hoog –mix hoog-lager	<100	<10	2,3,4
				3 = nevensgeschikt	Aantal matig_tamelijk hoog, mix van vooral kleinere_lichtere karper	<150	<30	3,4
				4 = karper belangrijk	Aantal hoog-zeer hoog, uitsluitend kleine_lichte karpers	<250	<100	4,5
				5 = uitsluitend karper	Aantal hoog-zeer hoog, uitsluitend kleine_lichte karpers	<500	<200	5
Overig	Zeer lage productie of zeer hoge predatie	variabel	Stedelijk water	4 = karper belangrijk 5 = karper enige soort	Aantal hoog-zeer hoog, uitsluitend kleine_lichte karpers; idem	productie resp. predatie afhankelijk	idem	
			Kleine kanalen	3 = karper nevensgeschikt	Aantal laag-matig, gewicht hoog mix hoog-lager; aantal matig_tamelijk hoog, mix van vooral kleinere_lichtere karper	<100	<10	2,3,4
			hengelvijvers	4 = karper belangrijk 5 = karper enige soort	Aantal hoog-zeer hoog, uitsluitend kleine_lichte karpers; idem	productie afh.	idem	5

Karper en waterplanten kunnen goed samengaan.

is het karpbestand laag. Alleen al om praktische redenen zoals de kosten van uitzettingen in relatie tot de grote oppervlakten, beperken de te behalen eindbiomassa's. Wel kunnen kleinschalige uitzettingen, zoals bij de zogenaamde spiegelkarperprojecten, het aanwezige bestand ondersteunen en zorgen voor meer variatie.

In de praktijk gaat het om beperkte uitzettingen en lage eindbezettingen van laag productieve vissen, zowel in aantal als in biomassa. Hiervan wordt geen enkel effect verwacht op waterkwaliteit, ecosysteem en voorziene KRW-maatregelen.

Voor de kleine rivieren geldt dat deze meestal 'sterk veranderd' zijn door verstuiving en normalisatie. Deze wateren tenderen naar een aan stagnant water verbonden visgemeenschap of viswatertype. Afhankelijk van onder meer functies en doelstellingen kunnen mogelijke vormen van karpbeheer worden afgeleid uit de tabel op pagina 15.

Rekenhulp

Uitgaande van beheerdoelen en een passende eindbezetting is het van belang om zo nauwkeurig mogelijk het aantal uit te zetten karpers te bepalen. Om te toetsen wat het effect van karp is op de KRW-doelen heeft Sportvisserij Nederland een model (rekenhulp) ontwikkeld dat de ontwikkeling van het karpbestand als gevolg van uitzettingen voorspelt. Dit voorlopige model is gebaseerd op literatuurgegevens over de biologie van de karp zoals sterfte, groei en de relatie lengte-gewicht. De literatuur die over deze onderwerpen beschikbaar is voor de Nederlandse situatie, is echter nog tamelijk summier. Dit geldt ook voor het beschikbare materiaal over karpuitzettingen in relatief diep water. Met monitoring en praktijkinformatie kan 'de rekenhulp' in de toekomst verder worden verfijnd.

Planmatig en verantwoord

Uitzet van vis moet binnen een planmatig visstandbeheer plaatsvinden en verantwoord zijn ter zake van het waterbeheer, de functies van het water en de wensen vanuit de sportvisserij. Dit geldt ook voor karp. Planmatig betekent dus een cyclus van inventariseren, analyseren, beheren en weer inventariseren (monitoren). Karpbeheer is maatwerk per water en sterk gebaat bij het leren van ervaringen, het monitoren van resultaten en zo nodig het bijstellen van beheerdoelen en de uitvoering.

Sportvissers en hengelsportorganisaties moeten hieraan zo goed mogelijk invulling geven en waar gewenst kortsluiten met de verantwoordelijke waterbeheerder. Tegelijkertijd vraagt dit om het verminderen van de 'karp-koudwaterrees' van verschillende waterbeheerders. Een realistische visie op de KRW, de doorwerking hiervan naar de 'overige wateren' en een integrale en verdiepende kijk op de relatie karp-karpvissen-waterkwaliteit verdient hierbij aanbeveling.

Het verdient hierbij ook aanbeveling dat waterbeheerders in overleg met de sportvisserij, zo nodig duidelijk en onderbouwd beleid formuleren. Beleid met heldere kaders, richtlijnen en spelregels, waarmee inhoudelijke consensus tussen partijen kan worden bereikt en controversen kunnen worden voorkomen.

Aandachtspunten

Van belang is dat bij karpbeheer de ontwikkelingen in de visstand en het viswater worden gevolgd. Hengelvangstregistratie door karpvissers, bijvoorbeeld met behulp van Mijn Vismaat, is hiervoor een belangrijk hulpmiddel.

Verenigingen met meerdere wateren hebben een mogelijkheid een gedifferentieerd (karp) beheer te voeren. Dit geldt ook op regionaal niveau, waarbij de hengelsportfederaties of VBC's het niveau van karpbeheer kunnen opschalen. De karpstand is relatief eenvoudig te beheren, waarbij het bestand kan worden gestuurd door uitzettingen maar ook door onttrekkingen (uitdunnen) als de omvang van het bestand toch te hoog blijkt te worden en er sprake is van ongewenste effecten.

De volgende stap in het karpbeheer betreft het voorbereiden en uitvoeren van de uitzettingen (uitzettingsprogramma). Hierbij kunnen veel praktische zaken om de hoek komen kijken. Hiervoor wordt verwezen naar de bijvoorbeeld KSN Handleiding bij Spiegelkarperprojecten (2006) en het rapport Karp in Nederland (2014).

Gezamenlijke doelen

Richtinggevend voor het beheer in de toekomst is dat zo nodig met behulp van visplannen/factsheets voorgenomen uitzettingen dienen te worden uitgewerkt en onderbouwd voor wateren met KRW-doelstellingen. Hierop kan toetsing plaatsvinden vanuit het waterbeheer, zodat wordt geborgd dat uitzettingen niet zullen leiden tot een verslechtering van de waterkwaliteit. Voor dit toekomstige stelsel, met een toekomstige verankering onder de Visserijwet, is het noodzakelijk dat de visrechthebbende en de waterbeheerder zo veel mogelijk werken vanuit gezamenlijke realistische doelen en kaders. Informatie-uitwisseling, kennis en bijvoorbeeld een goed functionerend overleg in VBC-verband zijn daarvoor belangrijke procesdragers.

Van belang is dat de sportvisserij en waterbeheerder overleggen en handelen op basis van wederzijds vertrouwen, adequate informatie, informatie-uitwisseling en acceptatie van onzekerheden. **V**

Recent heeft Sportvisserij Nederland het rapport *Karp in Nederland* uitgebracht. In deel 5 worden voor de praktijk van het beheer informatie, bouwstenen en aandachtspunten beschreven. Het doel hiervan is het bieden van handvatten aan de sportvisserij en water- en natuurbeheerders om vanuit de verschillende verantwoordelijkheden en bevoegdheden, afgewogen keuzes en beoordelingen te kunnen maken ten aanzien van de karp en karpuitzettingen. Het rapport is te lezen op de site van Sportvisserij Nederland: www.sportvisserij nederland.nl